

Αναστενάρια

Προαιώνια
λαϊκή λατρεία

Ο Αρχιαναστενάρης πρώτος μπαίνει στη φωτιά.

Κείμενο - φωτό: **ΣΠΥΡΟΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΤΟΣ**

Σουρούπωνε όταν έφτασα στη Μελίκη Βεροίας. Παραμονή της γιορτής των αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης και στην έδρα των αναστενάρηδων, το κονάκι, έχουν ξεκινήσει οι προετοιμασίες για την επόμενη μέρα. Πρόκειται για την τελετή των Αναστεναρίων που γίνεται κάθε χρόνο στις 21 Μαΐου σε χωριά της Μακεδονίας. Έθιμο που γινόταν άλλοτε στο Κωστί της Ανατολικής Ρωμυλίας μεταφέρθηκε και στη Μακεδονία από πρόσφυγες που αναγκάστηκαν να εκπατριστούν μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών, το 1923. Στα χρόνια μας γίνονται αναστενάρια στο Λαγκαδά Θεσσαλονίκης, στη Μελίκη Βεροίας, στη Μαυρολεύκη της Δράμας και στην Κερκίνη και Αγία Ελένη Σερρών.

Τους Αναστενάρηδες της Μελίκης τους γνώρισα πριν χρόνια, όταν Δευτέρα της Τυρηνής παραβρέθηκα στο δρώμενο του Καλόγερου, έθιμο που δείχνει την εξάρτηση του ανθρώπου της υπαίθρου από τη φύση.

Διατηρώντας την προγονική παράδοση, το πρωί της 21ης Μαΐου μετά την απόλυση της εκκλησίας, οι αναστενάρηδες μεταφέρουν με πομπή από το σπίτι που φυλάσσεται στο κονάκι τη φορητή κωδωνοφόρα εικόνα που παριστάνει το ιερό ζεύγος των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης με το σταυρό στο μέσον.

«Χάρες» ή «Παππούδες» ονομάζονται από τους αναστενάρηδες. Έχουν λαβή για να κρατιούνται, φέρουν μικρά κουδούνια στο κάτω μέρος και καλύπτονται με «ποδιές» δηλαδή με υφασμάτινες θήκες.

Με ευλάβεια ο Αρχιαναστενάρης τοποθετεί το εικόνισμα στο εικονοστάσι, ενώ στο μανουάλι ανάβονται κεριά και στο θυματήρι καίει λιβάνι. Στο χώρο επικρατεί ατμόσφαιρα κατάνυξης και περισυλλογής. Την απόλυτη ησυχία που υπάρχει στο κονάκι διακόπτει ο επίμονος ρυθμός του τυμπάνου με τη συνοδεία της λύρας. Τα αναστενάρικα άσματα και οι ρυθμοί είναι προσδιορισμένοι με προγονική κληρονομιά. Κατά την αναστενάρικη τελετή ακούγεται το τραγούδι «Του Μικροκωνσταντίνου»:

*Ο Κωνσταντίνος, ο μικρός,
ο Μικροκωνσταντίνος,*

*Μικρόν του ειχ' η μάνα του,
μικρόν τον ραβωνιάζει,*

*Μικρόν τον ήρτε μήνυμα να πάγει στο σεφέρι.
Νύχτα σελλώνει τάλογο, νύχτα το καλλιβώνει...*

Μέσα σε ατμόσφαιρα κατάνυξης και περισυλλογής οι αναστενάρηδες χορεύουν μέσα στο κονάκι.

Από την εξοχή το μπικάδι τελετουργικά οδηγείται στο κονάκι για τη θυσία.

Αριστερά. Ανήμερα της γιορτής το εικόνισμα με πομπή φτάνει στο κονάκι.

Δεξιά. Τα μουσικά όργανα, η λύρα και το τύμπανο, είναι ο προαιώνιος συνοδός της μυσταγωγίας.

*Επί ώρες συνεχίζεται ο χορός
με εκστατικές κραυγές και κινήσεις.*

*Οι αναστενάρηδες χορεύουν
αυτοσυγκεντρωμένοι δεσμένοι στον Άγιο.*

Βέβαια το τύμπανο προκαλεί τον ιερό ενθουσιασμό, αυτό δίνει το πρόσταγμα για το ξεκίνημα του χορού. Παρακολούθησα τη ψυχική προετοιμασία των αναστενάρηδων ολόκληρη τη μέρα μέχρι τη στιγμή της πυροβολαίας. Αυτοσυγκεντρωμένοι, αφού ασπαστούν τα εικονίσματα, αρχίζουν με εκστατικές κραυγές και κινήσεις το χορό. Ένας χορός με συγκεκριμένες κινήσεις, έντονες που συνοδεύονται από ποδοκράτημα. Τις ίδιες αυτές κινήσεις, έντονες και μονότονες, είχα προσέξει και στους Αναστενάρηδες στο χωριό Κερκίνη Σερρών.

Ακολουθεί ο αγιασμός. Ο Αρχιαναστενάρης τελεί τον αγιασμό μπροστά από την εικόνα των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης και προσφέρει αγιασμό στους αναστενάρηδες και σε όσους παραβρίσκονται στην τελετή. Το τελετουργικό συνεχίζεται με τη θυσία του ζώου. Με πομπή έχουν φέρει από την εξοχή το μπικαδί (το ζώο προς θυσία) στο κονάκι. Το μπικαδί πρέπει να είναι «ασημάδευτο», να μην έχει δηλαδή σημαδευτεί από τον τσοπάνη «ούτε μαχάιρι ούτε ψαλίδι απάνω του». Επίσης, κατά την παράδοση, πρέπει να είναι λευκό και να διατηρεί ακέραιο τη γονιμοποιό δύναμή του. Το ζώο κριάρι σήμερα, παλαιότερα ταύρος, αγοράζεται στις 18 Ιανουαρίου στη γιορτή του Αγίου Αθανασίου. Στην αυλή σφάζεται το ζώο, έχοντας στα κέρατά του στεφάνι από λουλούδια, πανάρχαιο σύμβολο αναγεννήσεως. Η σφαγή γίνεται παρουσία του Αρχιαναστενάρη κατά τέτοιο τρόπο ώστε το αίμα του να ποτίσει τη γη.

Μετά το τέλος του αγιασμού και της αματηρής θυσίας οι αναστενάρηδες επιστρέφουν μέσα στο κονάκι, όπου χορεύουν επί ώρες ολόκληρες και κατά διαστήματα. Άλλος κρατά το εικόνισμα παίρνοντάς το από το εικονοστάσι, άλλος χορεύοντας υψώνει τα χέρια βρισκόμενα σε δέηση και όταν έρχεται η σειρά του Αρχιαναστενάρη να χορέψει με το εικόνισμα το προσφέρει στους τριγύρω προς ασπασμό. Κάποια στιγμή ο Αρχιανα-

στενάρης μοιράζει στους αναστενάρηδες τα ιερά μανδήλια, τα αμανέτια, προγονικά κειμήλια. Η κατοχή τους εξασφαλίζει στον κάτοχό του εξέχουσα θέση στον κύκλο των μυστών. Η φύλαξή τους ολόκληρο το χρόνο στο εικονοστάσι τα έχει ιεροποιήσει. Εντυπωσιάστηκα με το πάθος που κρατούν αυτά τα κόκκινα μανδήλια την ώρα που χορεύουν, είτε μέσα στο κονάκι είτε αργότερα την ώρα της πυροβολασίας. Οι ίδιοι πιστεύουν ότι παίρνουν δύναμη από τον Άγιο. Ο εκστασιασμός αποτελεί μέσον επικοινωνίας των αναστενάρηδων με τον Άγιο τους.

Η φωτιά για την πυροβολασία ανάβεται καθώς σουρουπώνει. Από την παραμονή έχουν μεταφερθεί τα ξύλα από το δάσος για τη μεγάλη φωτιά των «νεσεκαρικού χορού». Έμπειρος αναστενάρης καρφώνει τα ξύλα στο χώμα και ανάβει τη φωτιά, ενώ άλλος αναλαμβάνει τη συντήρησή της. Επί ώρες συνδουλίζει τα φλεγόμενα ξύλα με «τρίμετρο ραβδί». Σιγά σιγά οι φλόγες κατακαθίζουν και σχηματίζουν παχιά ανθρακιά. Η μουσική στο κονάκι όσο περνά η ώρα γίνεται εντονότερη και ο διεγερτικός ρυθμός του τυμπάνου οδηγεί στην ώρα της πυροβολασίας. Έτσι φτάνει η στιγμή που ο Αρχιαναστενάρης κρατώντας το εικόνημα πλαισιωμένος από τους μουσικούς αναστενάρηδες και τον «λαμπαδηφόρο» σχηματίζουν πομπή και μεταβαίνουν στον τόπο της πυροβολασίας. Όπως λένε οι αναστενάρηδες ο Άγιος «δείχνει το δρόμο». Ο χορός πάνω στη φωτιά είναι η μεγαλύτερη απόδειξη της ιερότητας του χορευτή. Είναι η μεγάλη στιγμή κατά την οποία ο αναστενάρης δίνει

το μεγάλο αγώνα κατά του κακού. Περνούν ξυπόλυτοι πάνω από τα αναμμένα κάρβουνα που έχουν σβήσει από τα πατήματά τους. Με το τέλος της πυροβολασίας οι αναστενάρηδες και ο κόσμος που παρακολούθησε την τελετή κάθονται στο κονάκι σε γεύμα που προσφέρεται από το ζώο που σφαγιάστηκε.

Αν προσπαθήσουμε να βρούμε την προέλευση του λατρευτικού αυτού δρώμενου θα φτάσουμε σε λαϊκούς μύθους. Ο πιο δημοφιλής είναι ίσως εκείνος που μιλάει για κάποια μάχη στα χρόνια του Βυζαντίου, όταν ο βασιλιάς Κωνσταντίνος και τα στρατεύματά του βρέθηκαν περικυκλωμένοι από τη φωτιά, την οποία αντιμετώπισαν με τα λάβαρα των δύο Αγίων και με το σταυρό.

Όσον αφορά την ακαία πολλοί επιστήμονες ασχολήθηκαν με το φαινόμενο αυτό χωρίς τελικά να μπορέσουν να δώσουν ερμηνεία.

Μοναδική εξήγηση η αστείρευτη πίστη των αναστενάρηδων στη χάρη του Αγίου Κωνσταντίνου και στη συμπαράσταση της μητέρας του Αγίας Ελένης. Όπως μου είπε αναστενάρης της Μελικής, οποιαδήποτε άλλη εξήγηση σου πω, σε κοροϊδεύω.

Τα αναστενάρια είναι λατρευτικό έθιμο ελληνικό, πολύ παλαιότερο από το Χριστιανισμό, που έχει για βάση του πρωτογενείς παραστάσεις όπου κατάγονται από μια μακρινή αρχαιότητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΑ της Κατερίνας Ι. Κακούρη
2. ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ ΚΑΙ ΘΕΙΜΑ ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ του Γεωργ. Μέγα

Ο Αρχιαναστενάρης μπροστά από το εικόνημα των Αγίων τελεί τον αγιασμό.

Ο Αρχιαναστενάρης σταυρώνει τα κάρβουνα πριν την πυροβολασία.

www.canyoning.gr

Σχολές και καταβάσεις φερπγγιών

Πρόγραμμα δράσης 2010

Μάιος: ασφάλιση καινούριων φαράγγιων
Σχολή αρχαρίων & σχολή στελεχών,
σεμινάρια ορμητικών νερών.

Ιούνιος: κατασκήνωση και καταβάσεις στον Όλυμπο
και στην Ευρυτανία,
μονοήμερα: στην Όθρη, στα Τρίκαλα, στην Κόνιτσα

σεμινάρια τεχνικών για οδηγούς,
Ιούλιος: μονοήμερα στον Όλυμπο, στα Πιέρια,
στο Βελβεντό, στη Χαλκίδα

σεμινάρια τεχνικών για οδηγούς,
Αυγούστος: εβδομαδιαία στην Ιταλία,
μονοήμερες στον Όλυμπο, στα Γρεβενά,

σεμινάρια τεχνικών για οδηγούς,
Σεπτέμβριος: μονοήμερες στον Όλυμπο,
διήμερες για νέα φαράγγια.

Οκτώβριος: σχολή αρχαρίων & σχολή στελεχών

υπευθυνος προγραμματος: Γιώργος Ανδρεου
οδηγος-εκπαιδευτης CAF, EFC, ΣΟΕ.

Πληροφοριες: www.canyoning.gr

AVENTURE VERTICALE

korda's
you enjoy... we think